

СТАНКО КОРАЋ И СРПСКА КЊИЖЕВНОСТ У ХРВАТСКОЈ

(*Књижевност* / *Књижевни рад Срба у Хрватској*. Ур. Вирна Карлић и Душан Маринковић. Загреб: Свеучилиште у Загребу, Филозофски факултет, 2025, 396 стр.)

Институт за књижевност
и уметност Београд

Зборник радова *Књижевност* / *Књижевни рад Срба у Хрватској* настао је као плод институционалне сарадње Одсека за јужнословенске језике и књижевности Филозофског факултета Универзитета у Загребу, Српског културног друштва „Просвјета“ и Српског народног вијећа. Публикација је резултат међународног научног скупа одржаног 23. и 24. новембра 2024. године, посвећеног обиљежавању тридесете годишњице смрти др Станка Кораћа (Чемерница, 1929 – Београд, 1994), историчара хрватске и српске књижевности и културе, који је својим научним и уредничким радом оставио дубок траг у проучавању књижевности и културе Срба у Хрватској. Скуп је био усмјерен на преиспитивање и актуелизацију Кораћевог научног и културног опуса, као и на сагледавање културних прожимања у заједничком јужнословенском контексту.

Књижевност / *Књижевни рад Срба у Хрватској* обухвата радове који се баве различитим аспектима научног и филолошког дјеловања Станка Кораћа, од анализе његовог књижевноисторијског и уредничког рада до разматрања ширих питања међусобних односа хрватске и српске књижевности. Теме радова прате Кораћеве истраживачке интересе и усмјерене су ка преиспитивању теоријско-методолошких недоумица, идентитетских питања и феномена културне припадности у мултинационалном простору. Зборник садржи двадесет и три прилога распоређена у два тематска блока.

Први дио зборника окупља радове посвећене истраживању научне и стручне дјелатности Станка Кораћа. Уводни прилог чини студија Душана Маринковића „Од *Вјештом вијани* и *Књижевне хрешћомашције* до *Прејледа књижевног рада Срба у Хрватској*“ која прати развојни пут овог књижевног историчара, од његовог првог истраживачког периода, када је проучавао хрватску књижевност модерне и међуратног доба, до каснијег усмјерења ка проучавању дјела српских аутора у Хрватској.

Слиједе прилози посвећени његовим монографијама о међуратној књижевности. Деан Дуда у раду „Границе романа (Пелеш и Кораћ)“ бави се упоредном анализом Кораћевог дјела *Хрватски роман између два рата 1914–1941* и Пелешове *Поеџике савременој јујосло-*

венској романа, док се Часлав Николић у студији „Поетика романа: увиди Станка Кораћа о српском роману између два светска рата“ фокусира на монографију *Српски роман између два рата*. Посебан акценат стављен је на тумачење увода „Неколико принципа поетике романа“, у којем Станко Кораћ излаже своје поимање романа уопште, и одређује мјесто српског међуратног романа у ширем поетичком и методолошком контексту формализма и структурализма.

У наредних седам прилога пажња је усмјерена на Кораћево истраживање и тумачење стваралаштва појединих аутора. Бранко Тошовић у прилогу „Кораћев(ски) Андрић“ анализира ставове овог књижевног историчара о дјелу Иве Андрића, изложене у монографији *Андрићеви романи или свијет без боја* (1970, 1989), с нагласком на разликовању „Кораћевог“ и „кораћевског“ приступа. Аутор при томе истиче оригиналност и специфичност његових интерпретација, као и мјесто тих тумачења у контексту савремене андрићологије. Мирослав Артић у студији „Кораћево читање Андрића“ бави се истим питањем у оквиру хрватско-српских књижевних односа, при чему наглашава значај ових интерпретација за разумијевање положаја Андрићевог дјела у ширем културном и књижевноисторијском контексту. Сања Роић у прилогу „Кораћев Десница“ наглашава ауторову посвећеност проучавању опуса Владана Деснице, значај његове монографије и уређених *Сабраних дјела*, док Сузана Марјанић у студији „Станко Кораћ о Крлежиним и Цесарчевим романима или што, како и камо с Достојевским“ анализира његова тумачења Крлежених и Цесарчевих романа у контексту марксистичко-идеолошке и егзистенцијалистичке методологије. Горан Максимовић приказује ауторов истраживачки приступ и начин интерпретације Матавуљевог опуса у прилогу „Дело Симе Матавуља у тумачењу Станка Кораћа“, док Бојан Чолак анализира критички и методолошки допринос Станка Кораћа тумачењу прозног опуса Иве Ћипика у раду „Допринос Станка Кораћа проучавању Ћипикове прозе“. Студија Дубравке Богутовац „Станко Кораћ и модели приповиједања: фантастични елементи у прози Деснице, Матавуља и Ћипика“ анализира тројицу српских писаца из Далмације кроз призму фантастике, како је то аутор изложио у књизи *Модели приповиједања* (1991). Кораћево ангажовање у Српском културном друштву „Просвјета“ приказује Мирко Марковић у прилогу „Станко Кораћ и/у СКД *Просвјети*“, док Данко Плевник представља његове стваралачке доприносе у карловачком часопису *Свјетло* у студији „Стваралачки принос Станка Кораћа у карловачком *Свјетлу*“. Јелена Марићевић Балаћ у раду „*Станко Кораћ у Лейхойису Мајице српске*“ проучава прилоге објављене у *Лейхойису Мајице српске*, како ауторове текстове, тако и студије које се баве његовим филолошким и научним дјеловањем. У закључном прилогу првог дијела зборника, „Станко Кораћ – о језику и с језиком“, Вирна Карлић ис-

тражује различите аспекте ауторовог односа према језику у оквиру његове научне, стручне и друштвено ангазоване дјелатности.

Други дио зборника отвара теоријска студија Александра Мијатовића „Апстракција, књижевност: књижевна теорија као наука, наука као књижевна теорија“, која истражује везу између књижевне теорије, филозофије и науке кроз појам апстракције. Након ње слиједе радови посвећени различитим аспектима хрватско-српских књижевних и културних односа, и њиховом прожимању у стваралаштву писаца Срба у Хрватској. У прилогу „Како су градили Европу: културни идентитет међуратне српске књижевности“ Драган Бошковић пише о културном идентитету међуратне српске књижевности, док се Александра Пауновић у раду „Књижевна историја и књижевна савременост код знака питања: о јужним границама српске књижевности“ бави српско-македонским књижевним везама у кључу дисконтинуитета и ретериторијализације књижевноисторијског мишљења српске књижевности. Растко Лончар у студији „Употреба екавице у хрватском међуратном пјесништву према прегледима хрватске и српске историје књижевности“ анализира начин на који је екавица присутна у хрватском међуратном пјесништву, и како је њена употреба тумачена у књижевноповијесним прегледима.

Након тога, у фокусу су прилози посвећени појединим ауторима, у којима се истражују различити поетички, наративни и језички аспекти књижевног стваралаштва у јужнословенском културном простору. Софија Филипов Радуловић у прилогу „Романи Владана Деснице као поетичка (анти)теза српском роману педесетих година“ истиче значај Десничиних текстова за обнову модернистичке поезике и његов критички однос према пропаганди и утилитаризацији књижевности, док се Сања Шакић бави аутореференцијалношћу у епистоларном СФ-роману *Кроз васиону и векове* Милутина Миланковића. Винко Коротај Драча анализира начине на које Славенка Дракулић, у документарном роману *Они не би ни мрва зјазили*, обликује наративе национализма, злочина, рата и историје. Након ове интерпретације слиједи прилог који из теоријског и аналитичког оквира књижевног текста прелази у поље друштвене рецепције: Лука Остојић врши емпиријско истраживање о томе како је школско поучавање књижевности утицало на памћење и тумачење српске књижевности у Хрватској. Зборник закључује дијалектолошка студија Дијане Црњак и Биљане Савић, у којој ауторке анализирају особености говора ликова у роману *Шайаји Мале Влашке* Славице Гароње, доприносећи проучавању слабо истраженог говорног подручја Западне Славоније.

Зборник радова *Књижевности / Књижевни рад Срба у Хрватској* представља вишеслојан и вриједан научни подухват који се може читати истовремено као омаж истакнутом књижевном историчару др Станку Кораћу и као савремени пресјек проучавања српске књи-

живности у хрватском културном простору. Дводијелна композиција зборника, која се креће од рекапитулације Кораћевог научног и уредничког рада до нових читања књижевних појава у међукултурном простору, обликује јасан проблемски лук који обухвата поетику жанрова и историју романа, идентитетска и језичка питања, као и културне трансфере и рецепцију. Прилози сабрани у овој публикацији показују ширину и разноврсност Кораћевог научног наслеђа, потврђујући да његов методолошки модел, заснован на интердисциплинарности, прецизности у тумачењу и отворености према културном плурализму, остаје подстицајан и за нове генерације истраживача. Тај теоријско-методолошки плурализам, који спаја формалистичке и структуралистичке приступе са критичким, наратолошким и дијалектолошким истраживањима, дјелује као прецизан инструмент за појмовно обликовање и научно разумијевање књижевности Срба у Хрватској. Својим концептом и избором тема ова публикација премашује границу између традиционалног филолошког истраживања и савремених интердисциплинарних приступа. Она не само што оживљава сјећање на Станка Кораћа као књижевног историчара, него и његову научну мисао уводи у нови теоријски и културни контекст, показујући да је књижевност Срба у Хрватској живо поље дијалога, прожимања и трајног преиспитивања идентитета.

Захваљујући својој научној релевантности и методолошкој ширини, зборник заузима видно мјесто у савременој филолошкој мисли и отвара нове могућности за проучавање културних и књижевних прожимања на простору бивше Југославије. Превазилазећи комеморативни оквир, зборник *Књижевности / Књижевни рад Срба у Хрватској* афирмише Кораћево наслеђе као живи научни подстицај и потврђује његову трајну актуелност у савременом тумачењу књижевности.